

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

**ЮШКОВ Михайло Михайлович - суддя, Красногвардійський районний суд
міста міста Дніпропетровська**

**УДК 342.922
DOI 10.32782/LAW.UA.2022.4.10**

Наукова стаття присвячена поняттю адміністративній відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Дана авторське визначення адміністративній відповідальності за жорстоке поводження з тваринами як примусове, з додержанням встановленої процедури, реагування держави на адміністративне правопорушення, яке полягає у жорсткому поводженні з тваринами, їх мордуванні або вчиненні інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, та застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу до правопорушника.

Акцентовано увагу, що під час поводження з домашньою твариною особа, яка її утримує, зобов'язана: дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі й постійний доступ до води; надавати можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати із собі подібними; забезпечити наявність намордника, повідка, що необхідні для здійснення виходу домашньої тварини поза місцем її постійного утримання; забезпечити наявність на домашній тварині нашійника з ідентифікуючими позначками; забезпечувати своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо); негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам; негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті,

у ветеринарну установу для огляду; запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин .

Ключові слова: адміністративна відповідальність, відповідальність, жорстоке поводження, насилля, тварина, правове регулювання.

Інститут адміністративної відповідальності є одним із важливих складових адміністративного права, який виступає засобом охорони громадського порядку та якому притаманні всі ознаки юридичної відповідальності [1, с. 22]. Розглядаючи українське законодавство та правову науку, можна побачити, що інститут адміністративної відповідальності залишається у своїй основі незмінним [1, с. 22].

Історія теоретичних підходів до поняття адміністративної відповідальності, його змісту й обсягу має тривалу історію та до сьогодні залишається одним із найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки.

Напрацювання, у яких подано дефініцію адміністративної відповідальності, мають лише дослідний характер, зокрема це роботи таких вітчизняних учених: В. М. Бевзенка, О. М. Бандурки, В. М. Гарашука, Н. В. Коваленко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Т. М. Кравцова, О. В. Кузьменко, П. С. Лютікова, Р. С. Мельника, Д. В. Приймаченка, О. П. Рябченко, С. Г. Стеценка та інших.

У чинному законодавстві відсутнє визначення адміністративної відповідальності, по-різному її трактує й наука адміністративного права. Насамперед мова йде про численні концепції щодо змісту й сутності відповідальності. Відсутність нормативного визначення адміністративної відповідальності зумовлює юридичні колізії, прикладом яких є дискусія щодо правової природи та правомірності застосування фінансових санкцій.

Для більшості вчених науки адміністративного права є безсумнівним, що адміністративне правопорушення (делікт) зумовлює виникнення адміністративної відповідальності у вигляді визначених негативних наслідків для тих, хто не виконує або недобросовісно виконує вимоги, приписи й заборони адміністративно-правових норм [2, с. 112]. А. В. Кірін, наголошуючи на аксіоматичності власного твердження, визначає, що адміністративне правопорушення – це першопричина відповідної правової реакції у вигляді різноманітних заходів адміністративної відповідальності з боку суспільства та держави [2, с. 112].

Однак при цьому, усвідомлюючи значимість адміністративної відповідальності в регулюванні суспільних відносин, законодавчо ні в Україні, ні в інших країнах СНД неможливо знайти комплексної характеристики цього правового інституту. Про це у свій час наголошував Ю. М. Козлов, зазначаючи, що чинне законодавство з недостатньо зрозумілих причин із наполегливістю фактично ігнорує сутність адміністративної відповідальності й не містить інформаційних даних про цей правовий інститут (комплекс правових норм) [3, с. 61–62].

Не можна цілком погодитися з висловлюваннями деяких учених науки адміністративного права, які відносять до адміністративної відповідальності адміністративно-запобіжні заходи й заходи адміністративного припинення [4, с. 18; 140].

Адміністративну відповідальність Ю. М. Козлов визначав як різновид юридичної відповідальності, яка у всіх випадках є результатом неправомірної поведінки особи та полягає в застосуванні до нього уповноваженими органами та посадовими особами в установленому законом порядку відповід-

них юридичних санкцій. Тобто адміністративна відповідальність – це реакція держави на особливий вид правопорушення – адміністративне правопорушення [5, с. 213–239].

На думку І. І. Галагана, юридична відповідальність є заходом державного примусу, покарання (стягнення, що накладається на винного в скоєнні правопорушення) та проявляється в застосуванні до нього санкцій правових норм. На його думку, юридична відповідальність завжди настає за винне порушення суб'єктом його правових обов'язків. Наведена ознака відрізняє цю відповідальність від інших заходів державного примусу, які не є реакцією держави на правопорушення, наприклад запровадження карантину. Юридична відповідальність пов'язана з державним і громадським осудом дій винної особи. Вона завжди супроводжується заподіянням їй негативних наслідків [5, с. 79].

Виходячи зі змісту ознак юридичної відповідальності, І. І. Галаган сформулював визначення адміністративної відповідальності [5, с. 78]. На його думку, це застосування до винних у скоєнні адміністративних проступків у встановленому порядку уповноваженими на те органами й посадовими особами адміністративних стягнень, що сформульовані в санкціях адміністративних норм, які містять державний і громадський осуд цих осіб і їх протиправних дій, що проявляються в негативних для них наслідках, які вони повинні виконати та які спрямовані на їх покарання, виправлення й перевиховання, а також на охорону суспільних відносин у сфері державного управління [5, с. 88].

Так, доктор юридичних наук, професор В. К. Колпаков під адміністративною відповідальністю розуміє один із видів юридичної відповідальності, правові наслідки вчинення адміністративного проступку, що полягає в застосуванні до винного державного примусу у вигляді адміністративного стягнення, яке накладається компетентним органом [6, с. 78].

Учений С. Т. Гончарук вважає, що адміністративна відповідальність – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів

(передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважним державним органом за свої неправомірні дії й понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [7, с. 45].

На думку І. П. Голосніченка, адміністративна відповідальність є обов'язком особи, яка скоїла адміністративний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії в межах встановленого законом стягнення [7, с. 34].

Автори підручника «Адміністративне право України» подають це поняття в широкому розумінні: під адміністративною відповідальністю варто розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру.

Більшість учених визначають адміністративну відповідальність як різновид ретроспективної юридичної відповідальності, під якою розуміють покладення на порушників загальнообов'язкових правил, що діють у управлінні та в інших сферах, адміністративних стягнень, які зумовлюють для цих осіб обтяжливі наслідки майнового чи морального характеру [8, с. 184]. Подібне визначення наводить також Ю. П. Битяк, який, крім того, зазначає, що адміністративній відповідальності притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. Проте вчений вказує, що адміністративна відповідальність є складовою адміністративного примусу та наділена всіма його ознаками. Водночас доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Т. О. Коломєць зазначає, що їх не можна ототожнювати, адже «...адміністративна відповідальність та адміністративний примус – різні правові явища» [1, с. 121].

При цьому відмічається багатоаспектне трактування власне поняття «адміністративної відповідальності». Так, І. В. Максимов констатує той факт, що в адміністративно-правовій науці термін «адміністративна відповідальність» узагальнено розглядається в багатьох значеннях: і як різновид адміні-

стративної відповідальності, і як реалізація передбаченої адміністративно-правовою нормою санкції у вигляді адміністративного покарання (стягнення), і як захід адміністративного примусу, і як специфічні адміністративні правовідносини, і як правовий інститут [9, с. 25].

На нашу думку, з кожним із цих авторів можна погодитися, проте частково; вважаємо найбільш вдалим тлумачення адміністративної відповідальності, запроваджене В. К. Колпаковим, котрий підтримує позицію С. Т. Гончарука щодо визначення адміністративної відповідальності через суб'єктивні та об'єктивні підходи [6]. Учений зазначає: «Адміністративну відповідальність можна розглядати у двох аспектах: перспективному (позитивному) – як відповідальність «узагалі», тобто безособово, як абстрактний обов'язок, що існує незалежно від факту скоєння правопорушення, як позитивний фактор попередження правопорушень; ретроспективному – як результат конкретного протиправного вчинку, який реально настає щодо правопорушника у вигляді адміністративного стягнення». Тому, на нашу думку, адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративне правопорушення, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта правопорушення [6, с. 92].

У теорії адміністративного права традиційно розглядають у предметній єдності: 1) поняття, ознаки й види адміністративних правопорушень; 2) поняття та систему заходів адміністративної відповідальності у вигляді відповідних санкцій за вчинення правопорушення; 3) поняття, види та компетенцію суб'єктів адміністративної юрисдикції; 4) провадження в справах про адміністративні правопорушення; 5) виконавче провадження у зв'язку з вирішенням таких справ [2, с. 101].

Вимоги щодо однорідності суспільних відносин, які визначають предмет регулювання адміністративного права, в його правовому інституті адміністративної відповідальності не витримані. Нормами особливої частини чинного КУпАП охоплено проступ-

ки, які до сфери управління не мають жодного стосунку [10, с. 33].

Так, Д. М. Лук'янець у монографії «Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання» запропонував таке визначення адміністративного правопорушення: «Адміністративне правопорушення – це врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, проте на відміну від правовідносин ці права й обов'язки не реалізуються, а порушуються» [11, с. 13]. Він також зазначив, що адміністративне правопорушення можна розглядати як урегульовані нормами права суспільні відносини, які входять до структури адміністративно-деліктних відносин, проте не є правовідносинами в класичному розумінні. Відносини адміністративного правопорушення є власне деліктними відносинами [11, с. 14].

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» надає визначення жорстокому поводженню з тваринами: знущання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів [12].

Існують два поняття «жорстоке поводження» та «жорстокість» (як властивість діяння), які тотожні, тобто це невизначене коло дій, які полягають у цілеспрямованому нанесенні шкоди живим істотам, усвідомленому заподіяння їм страждань за умови порушення загальноприйнятих норм поведінки.

Жорстоке поводження охоплює не так багато випадків, оскільки пов'язане з низкою обмежень:

1) жорстоке поводження з тваринами припускає заподіяння їм тільки фізичних страждань, оскільки моральні вони не здатні відчувати;

2) обмеження пов'язане з обов'язковим настанням наслідків тільки у вигляді смерті тварини або його каліцтва [13].

Отже, виокремивши категорії «адміністративна відповідальність», «жорстоке поводження», «жорстокість» і «жорстоке поводження з тваринами», спробуємо надати

визначення поняття «адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами».

Актами національного законодавства, приписи яких не допускають жорстокого поводження з тваринами, належать такі нормативно-правові акти: Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 89), Кримінальний кодекс України (ст. 299), Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про ветеринарну медицину» та інші [14, с. 116].

Стаття 18 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [175] встановлює загальні правила поводження з тваринами, що виключають жорстокість, а саме під час поводження з тваринами не допускається: використання оснащень, інвентарю, що травмують тварин; примушування тварин до виконання неприродних для них дій, що призводять до травмувань; нанесення побойв, травм із метою примушування тварин до виконання будь-яких вимог; використання тварин в умовах надмірних фізіологічних навантажень тощо [14, с. 117].

Під час проведення больових процедур обов'язкове застосування знеболюючих препаратів [14, с. 116].

Забороняється під час поводження з тваринами:

✓ розведення тварин із виявленими генетичними змінами, що спричиняють їм страждання;

✓ розведення тварин зі спадково закріпленою агресивністю;

✓ примушування до нападу одних тварин на інших, окрім випадків використання собак мисливських порід, інших ловчих звірів і птахів для полювання;

✓ проведення генетичних змін на тваринах;

✓ застосування до тварин фармакологічних і механічних засобів допінгу;

✓ інші дії чи бездіяльність, що суперечать принципам захисту тварин від жорстокого поводження [14, с. 117].

Так, стаття 22 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»

встановлює правила поведження з домашніми тваринами, що виключають жорстокість [12]. Так, під час поведження з домашньою твариною особа, яка її утримує, зобов'язана:

- дбати про домашню тварину, забезпечити їй достатню кількість їжі й постійний доступ до води;
- надавати можливість домашній тварині здійснювати необхідні рухи, контактувати із собі подібними;
- забезпечити наявність намордника, повідка, що необхідні для здійснення виходу домашньої тварини поза місцем її постійного утримання;
- забезпечити наявність на домашній тварині нашійника з ідентифікуючими позначками;
- забезпечувати своєчасне надання домашній тварині ветеринарних послуг (обстеження, лікування, щеплення тощо);
- негайно повідомляти медичну або ветеринарну установу про випадки заподіяння домашньою твариною ушкоджень здоров'ю людині або іншим тваринам;
- негайно доставляти домашню тварину, яка вчинила дії, передбачені абзацом сьомим цієї статті, у ветеринарну установу для огляду;
- запобігати неконтрольованому розмноженню домашніх тварин [12].

Законодавство про захист тварин має бланкетний характер норм, що встановлюють відповідальність за його порушення. Так, в Україні діють Правила утримання домашніх собак і котів у м. Києві.

Адміністративна відповідальність за жорстоке поведження з тваринами – це примусове, з додержанням встановленої процедури, реагування держави на адміністративне правопорушення, яке полягає у жорстокому поведженні з тваринами, їх мордуванні або вчиненні інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, та застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу до правопорушника.

Література

1. Коломонець Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України : дис. ...

д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2005. 455 с.

2. Кирич А. В. Адміністративно-деліктне право : (теорія і законодавчі основи). М. : Норма : ИНФРА-М, 2012. 464 с.

3. Комментарий к Кодексу Российской Федерации об административных правонарушениях. Под ред. Ю. М. Козлова. М. : Юрист, 2002. 1229 с.

4. Круглов В. А. Адміністративно-деліктне право Республіки Беларусь : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. М., 2008. 40 с.

5. Советское административное право : учебник. ред. Ю. М. Козлов. М. : Юрид. лит., 1985. 544 с.

6. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - 544 с.

7. Адміністративна відповідальність (загальні положення та правопорушення у сфері обігу наркотиків): Навчальний посібник / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора І.П. Голосніченка. К.: КІВС, 2003. 112 с.

8. Правознавство : навч. посіб. В. В. Копейчиков, В. І. Бобир, С. Е. Демський, А. М. Колодій та ін. К. : Юрінком Інтер, 1999. 704 с.

9. Максимов И. В. Адміністративні наказання : монографія. М. : Норма, 2009. 464 с.

10. Коліушко І. Встановити чітку межу між кримінальним і адміністративним правопорушенням. Ю. Дяк Віче. 1999. № 4.- С. 32–38.

11. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія. Суми : Університетська книга, 2006. 367 с.

12. Про захист тварин від жорстокого поведження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27. Ст.230.

13. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р.- За ред. С.С.Яценка. К., 2002. 1104 с.

14. Бондаренко Н. С. Адміністративна відповідальність за жорстоке поведження з тваринами: проблеми нормативно-право-

вого регулювання. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць*. Юридичні науки. 2012. №1. Ч. II.- С. 115–120.

*Yushkov Mykhailo Mykhailovych,
Judge, Krasnogvardiy District Court of the city
of Dnipropetrovsk*

**CONCERNING THE CONTENT OF
THE CONCEPT OF ADMINISTRATIVE
RESPONSIBILITY FOR CRUELTY TO
ANIMALS**

The scientific article is devoted to the concept of administrative responsibility for animal cruelty. This author's definition of administrative responsibility for cruelty to animals is a forced, in compliance with the established procedure, response of the state to an administrative offense, which consists in cruel treatment of animals, their slaughter or the commission of other actions that led to their torture, mutilation or death, and the application by the authorized subject of measures of influence on the offender, provided

for by the legislation for the commission of an administrative misdemeanor.

Attention is drawn to the fact that when handling a pet, the person who keeps it must: take care of the pet, provide it with a sufficient amount of food and constant access to water; to provide an opportunity for the pet to make the necessary movements, contact with its own kind; ensure the presence of a muzzle, a leash, which are necessary for the pet to walk outside the place of its permanent keeping; ensure that the pet has a collar with identification marks; ensure timely provision of veterinary services to the pet (examination, treatment, vaccination, etc.); immediately notify a medical or veterinary institution about cases of damage to the health of a person or other animals caused by a pet; immediately deliver a pet that has committed the actions provided for in paragraph seven of this article to a veterinary institution for examination; prevent uncontrolled breeding of domestic animals.

Key words: administrative responsibility, responsibility, cruel treatment, violence, animal, legal regulation.